FOLKET

Torsdagen den 20 mars 1958

Sextonårig spelman gjorde 'knäppolska'

En pigg och humörfrisk "yngling", den kände vingåkersspelmannen, brevbäraren m. m. Axel Wester, sällar sig på lördag till 80-åringarnas skara. Wester har under sin långa levnad hunnit göra sig känd och omtyckt vida omkring. Känd genom sin färdighet som spelman och omtyckt på grund av sitt goda och glada väsen.

(Forts. på sista sid. spalt 4.)

F. spelmannen Axel Wester, Vingåker, med sin fiol från anno 1900, vars lock bär märken efter Knäppolskan.

Sextonårig . . .

Axel Wester är född i Bogården i Västra Vingåkers socken och i barndomshemmet kom han att grundlägga sitt musikaliska kunnande. Fadern var nämligen spelman och inget var naturligare än att Axel redan i koltåldern började fingra på fars fiol. Fadern var på den tiden flitigt engagerad som spelman på bl. a. bröllop och så snart Axel kunde hantera fiolen något sånär fick han följa med. Det hände dock att bröllopen varade "i dagarna tre". Många gånger blev det därför för tröttsamt för den unge spelmannen som den andra dagen måste knalla hem med sin fiol under armen medan fadern ensam fick svara för välljudet.

Färdigheten växte med åren och hunnen upp i sitt sextonde levnadsår komponerade han den s. k. Knäppolskan, vars framförande fordrar driven teknik av fiolspelaren.

Man måste nämligen kunna knäppa med fingrarna på strängarna samtidigt som bakändan av stråken dansas i fiollocket. Kompositören kom att bli tämligen ensam om att kunna behärska den konsten och var han än kom på sina turnéer ville man höra hans knäppolska.

1910 blev Wester förstapristagare i en spelmanstävlan i Flen och kort därefter anmodades han komma till Stockholm på riksspelmansstämma som representant för Sörmland.

Där spelade han tillsammans med spelmän från hela riket i en vecka på Skansen inför 25.000 åhörare. På sin meritlista har Wester också två radioframträdanden.

Men Westers liv har inte bara varit fyllt av musik utan även av hårt arbete. I 14-årsåldern blev han anställd vid Säfstaholms gård, där han om vintern var skogsarbetare och på somrarna hjälpte till med skördearbetet. 1903 kom han till greve Bonde som andre kusk och följde med greven på hans resor mellan slotten Hörningsholm, Teleborg och Säfstaholm. Däremellan var han under tre år anställd hos gästgivare Strand i Vingåker. Han drev sedan en fisk- och blomsteraffär i samhället innan han ägnade postverket sina tjänster som brevbärare under 16 år.

Numera njuter Axel Wester sitt välförtjänta otium som pensionär. Åldern har tagit ut sin rätt och den kära fiolen har placerats "på hyllan". Den vägen har emellertid inte det glada humöret fått vandra utan det är bibelhållet i oförändrat skick.

Vingåkersspelman fyller åttio år

Egen låt nötte färgen av fiolen

År 1900 kom en vandrande spelman till Bogårdspojken Axel Wester i Västra Vingåker och ville låna pengar på sin fiol. Det fick han, men fiolen hämtade han aldrig åter. Nu har Wester sålunda haft den i 58 år. Lackeringen är avnött på flera ställen på locket; det är där spelmannens stråke dunkat emot träet i hans egen berömda Knäppolska, som han komponerade vid 16 års ålder. Fiolen har följt Axel Wester på turnéer både söderut och ända uppe i nordligaste Lappland, men numera är det rätt länge sedan han gjorde något framträdande med sitt kära instrument. Och det är kanske inte så underligt, för Wester fyller 80 år om lördag.

Axel Westers far och morfar var spelmän, likaså hans farbröder och en morbror. Spelmän är också jubilarens bröder, så nog är det en ren spelmanssläkt han härstammar ifrån, därtill både på fädernet och mödernet fast förankrad i Vingåkersbygden. Sju år gammal började Axel Wester hantera fiol; vid 13 års ålder spelade han på ett bröllop som varade i dagarna tre. Den unge gossen orkade emellertid inte mera än två dagar, medan pappan höll takten tiden ut.

1910 fick Axel Wester första pris i en stor sörmländsk spelmanstävling i Flen bland 35 fiolspelare och samma år kallades han att representera landskapet vid en av Anders Zorn arrangerad spelmansträff i Stockholm. Där var Vingåkerspojken i en hel vecka och spelade varje dag, både på Skansen och i Konserthuset. För sina framträdanden under årens lopp har han fått flera olika utmärkelser i silver och guld, bl. a. Zornmärke, plakett m. m. Under Stockholmssejouren musicerade Wester tillsammans med riksspelman Jon Erik Öst, som han senare framträdde i lag med i lappländska bygder.

Pampig entré för Vingåkersbor

Axel Wester, Hjalmar Gustavsson och Evald Larsson skulle nämligen spela på Barnens dag i Boden ett år. När de trädde in på festplatsen spelade militärmusiken Sörmlandsmarschen som hyllning åt de främmande spelmännen! Det var en pampig upptakt till deras framträdande, som sedan förlängdes med turné till bl. a. Porjus, Jokkmokk och andra nordliga orter. I den norrländska lokalradion framträdde de också. Lokalerna var överfyllda i allmänhet och stämningen på toppunkten.

En gång hade Wester spelat en lördag och söndag i Värmbol, och då han kom hem till Vingåker på nattåget, haffades han av »herrskap», som ämnade ställa till med dans. Wester kom inte hem till Bogården förrän kl. 7 på måndagsmorgonen, då han rätteligen skulle vara i dagsverke vid Sävstaholm. Men i bakfickan fanns spelmanspengarna, hela sju kronor, och eftersom dagsverkslöningen inte var mera än två kronor, tyckte spelmannen att han kunde vila på måndagen och ändå vara ganska nöjd med sin veckända. Och därvid blev det.

Dans när dagsverket var slut

Någon fri lördag eller söndag hade Axel Wester knappast under sin tid som aktiv spelman. Inte ens när han gick till dagsverket på vardagarna fick han lämna fiolen hemma, eftersom arbetarna på Sävstaholm ställde till med dans nerom vagnshuset när kvällen kom. Då var dagsverksslitet glömt, då dansade drängar och pigor och då flög Bogårds-Axels stråke lätt över strängarna. Ju mera han spelade, desto bättre gick det, för har man hållit på tillräckligt länge, blir fiolen varm av kroppsvärmen, och då behövde Axel knappast mer än nudda strängarna förrän det lät alldeles okristligt grant.

Ibland om vardagskvällarna drog ett underligt tåg från Sävstaholms gård fram genom samhället och gjorde en runda neråt Åbrostugan. I täten gick Axel Wester och andra musikanter, och en höll takten genom att hamra på plåten som arbetarna värmde pannkakorna på i dagsverksstugan! Men det var inte alla i samhället som var trakterade av den sortens underhållning och de där marscherna upphörde.

Två kronor per natt var den vanliga spelmanstaxan, men när han framträdde i »bättre hus», begärde han fem kronor. Var det då något till herrskap, gav de honom det dubbla!

I Södermanlands spelmansförbund är Wester hedersledamot, och från musikprofessor Kjellström har han ett fint utlåtande om sin kunnighet.

Axel Westers rika skatt av gamla låtar, både egna och andras, har upptecknats. Hans berättelser om gamla tider i Vingåker är till stor del bevarade i de båda Vingåkerböckerna. Hembygdsföreningen har han tillhört sedan starten, och där har man haft mycket glädje av Axel Wester både som berättare och spelman.

Men vid sidan om fiolspelandet måste han förstås sköta vanliga arbeten. Sedan han slutade gå i dagsverken blev han 1899 kusk hos gästgivare Strand i Vingåker, senare kusk hos greve Fredrik Bonde och då bl. a. bosatt i Småland. Senare etablerade han sig som fisk- och blomsterhandlare i Vingåker, varpå han i 16 år var brevbärare i samhället.

Nu har Axel Wester lämnat musicerandet, men han har inte fallit för anbuden att sälja sin gamla nötta trotjänare, fiolen, som berett honom och så många andra rika glädjestunder, oräkneliga till antalet. Han har lagt in en del av sitt glada och lättsamma humör i sina låtar, och det har publiken tyckt om. Och nu är det så gott för en gammal spelman att minnas det som har varit och att veta att han har glatt så många i både torparstugor och herrgårdssalonger, på dansbanor och lövade logar.

Ärrpe.

Spelmannen Axel Wester i Vingåker vilar numera på stråken. Men annat var det förr i tiden!